

Edo Škulj: Vodnik po duhovni glasbi (Ljubljana, 2011)

Edo Škulj je bil roj. 1941 v Velikih Laščah, kjer sedaj v bližnjem Škocjanu upokojen vodi župnijo Škocjan pri Turjaku. Po osnovnih izobrazbah je teolog in muzikolog; najprej je diplomiral na Teološki fakulteti v argentinskem Androguéju (1965), potem pa še doktoriral iz cerkvene glasbe na Papeškem inštitutu za cerkveno glasbo v Rimu (1972). Od 1975 je najprej deloval v Ljubljani kot korni vikar, organist, vodja Škofijskega glasbenega sveta. Obnovil je (leta 1945 prekinjen o izhajanje) revijo *Cerkveni glasbenik* in jo (1975-2001 tudi urejal). 1985 je postal zunanji sodelavec Muzikološkega inštituta ZRC SAZU, kjer je za zbirko *Monumenta artis musice Sloveniae* pripravil celoten Gallusov opus v dvajsetih zvezkih. Predaval je na Orglarski šoli v Ljubljani, bil tajnik TEOF (od 1998 kot znanstveni svetnik), od leta 1993 je predaval paleografijo in organografijo na AG v Ljubljani in v letih 1997-2004 kot izredni profesor za zgodovino na PEF v Mariboru. Raziskuje delo J. Gallusa, orgle na Slovenskem in slovensko cerkveno glasbo. Doslej je izdal številne znanstvene in strokovne monografije s teh področij.

Eden vodilnih slovenskih muzikologova našega časa in prostora, neumorni pedagog, pisec, raziskovalec, znanstvenik in duhovnik dr. Edo Škulj je spet presenetila tako stroko kot (slovenski) knjižni in raziskovalno-znanstveni trg z novo (glasbeno) monografijo. Gre za obsežno knjigo z naslovom ***Vodnik po***

duhovni glasbi (Družina, Ljubljana 2011). Avtor na vsega 555 str. natančno popiše in oriše vse tri najbolj pogoste vsebine pod naslovom in kot so: *bogoslužna* ali *liturgična glasba*, *cerkvena* ali *sveta glasba* in *nabožna* ali *religiozna glasba*. Za vse to avtor obravnava 212 skladateljev (od tega 33 slovenskih), 494 skladb (120 slovenskih) in se v vsem tem opusu najpogosteje dotakne najbolj značilnih glasbenih in vsebinskih form kot so *maše*, *oratoriji*, *kantate*, *litanije* in *moteti*.

Edo Škulj (Foto Tihomir Pinter)

Vsa navedena dela – pa še kakšno bi se našlo – so vokalna ali vokalno-instrumentalna dela z duhovnim besedilom, zato avtor v uvodni besedi najprej razloži vse (tri) vrste duhovne glasbe. Med *bogoslužno* ali *liturgično glasbo* šteje uglasbena besedila uradnega bogoslužja Cerkve (*maše in oficija*). Pri prvih so to mašni spevi ordinarija (tj. stalni mašni spevi) ter spremenljivi mašni spevi proprija. Nato sledi *cerkvena* ali *sveta glasba* (mašne pesmi, pesmi bogoslužnega cerkvenega leta idr.). Sledi opus *nabožne* ali *religiozne glasbe, pri katerem gre za versko glasbo*, ki s samim bogoslužjem nima več posebne povezave.

Avtor je – kot ga sicer že poznamo iz njegovega obsežnega muzikološkega opusa – nadvse sistematičen, še več: tudi praktičen, saj v svoji zadnji in obsežni monografiji v glavnini knjige predstavi skladbe (na vsega, reci in piši, skoraj 460 str.). Te si po posameznih avtorjih sledijo od prve (*Motet* Alexandra Agricole, 1445/46–1506) pa vse do *Te Deuma* (našega Jakoba Frančiška Zupana, 1734–1810), kajti (vse) predstavljene skladbe so v tem delu razvrščene po abecednem redu zastopanih skladateljev. Številčnim opombam, ki sproti sledijo besedilu (in slikam) je Škulj na koncu dodal še štiri *dodatke*, v katerih predstavi *pregled evropske duhovne glasbe, pregled slovenske cerkvene glasbe, nekatere oblike v duhovni glasbi in najpogostejša besedila v duhovni glasbi* (v izvirnem latinskem in prevodnem slovenskem jeziku). Sledi popis *literature, abecedno kazalo po skladateljih in po skladbah*. Cena knjige je 38,60 evra.

Če se počasi sprehodimo po zadnji Škuljevi monografiji in se morda za nameček še posebej ustavimo ob kakšnem pomembnem mejniku slovenske duhovne glasbe, zagotovo ne moremo mimo enega od osnovnih dejstev, da je »*cerkvena glasba zaklad neprecenljive vrednosti*«. Kot zaščitnico (cerkvene) glasbe so v 15. stol. sprejeli sv. Cecilijo (+ ok. leta 230), katoliško svetnico in mučenicico (tudi zaščitnico glasbenikov, pesnikov in slepih); če v zvezi s tem omenimo samo srednjeveške freske v p. c. sv. Nikolaja na Godešiču pri Škofji Loki, ki nam prikazujejo npr. angele s fidlom, harfo, avtorja slikarja Jerneja iz Loke. Saj v tako zgodnjem času (ok. leta 1530) še nimamo na razpolago kakšnih primarnih virov. Zato se seveda začetki slovenske (duhovne) glasbe nanašajo na t. i. sekundarne muzikološke vire. Pomembna postaja (svetovne) duhovne glasbe je zagotovo škof v rimski severni Afriki in cerkveni učitelj sv. Avguštin (354–430), ki je o petju zapisal: »*Poj radostno! Dobro peti v hvalo Boga se pravi: peti radostno. Kaj pa se pravi radovati se? Kadar srce res poje, besede ne morejo izraziti napeva.*« Mimo pokristjanjevanja do protestantizma nas vodi tudi Škuljev *vodnik*, saj so prav protestantske pesmarice na Slovenskem prve, ki so prinesle (v tisku) tudi prve napeve z notami: od rokopisnih *psalterijev* do »kraljice glasbil« orgel. Med temi so npr. tudi orgle pri Treh farah v Beli krajini, ki so najstarejše orgle, izdelane na Kranjskem (J. J. Eisel, 1753). Tu je še naš (slovenski) duhovnik in zborovodja (na Dunaju), Jurij Slatkonja (1456–1522), ki je tam deloval predvsem

kot uspešen glasbenik, do kar osmih pesmaric že omenjenih (slovenskih) protestantov, ki očitno niso bili pomembni le za začetek slovenske književnosti, ampak tudi za nadaljevanje glasbenega razvoja na Slovenskem. To je zagotovo tudi Primož Trubar, ki je s svojim *Katekizmom* (1550) dal Slovincem poleg prve slovenske knjige še prvo slovensko (tiskano) pesmarico. Seveda je tukaj takoj za Trubarjem pomemben za zasluge za slovensko (duhovno) glasbo Iacobus Gallus - Jakob Petelin. Ta je bil rojen nekje na Kranjskem, deloval pa je večinoma na Češkem, kjer je tudi umrl in je pokopan. Bil je mojster (renesančne in začetne baročne) polifonije. V okviru katoliške obnove in času do jožefinskih omejitev (1595–1780) je npr. Matija Kastelic (1620–1688) v svojih *Bratskih bukvicah* (1678) povzel iz protestantskih pesmaric šestnajst pesmi, iz protestantskega molitvenika pa še nadaljnjih trinajst. Nadaljnja pomembna slovenska pesmarica je *Katoliš keršanskega vuka pejsme*, ki jo je leta 1729 izdal Ahacij Steržinar (1676–1741). Od jožefinskih omejitev pa vse do cecilijanstva (na Slovenskem; 1780–1877) je najpomembnejši pesnik, skladatelj in orglavec Gregor Rihar (1796–1863). Njegov opus še dandanes izvajajo na (slovenskih) korih, kakor tudi še pesmi Blaža Potočnika (1799–1872); iz časa cecilijanstva pa vse do pisma papeža Pija X. (1877–1903), posredno pa traja kar do danes. Tu so še opusi naslednjih pomembnih slovenskih (duhovnih) skladateljev: Leopold Cvek (1814–1896), Andrej Vavken (1838–1898) in Ignacij Hladnik (1865–1932). *Cerkveni glasbenik* (1878–1945; 1976 →) je glasilo iz tistega časa, ki je svoje morebitno in začetno poslanstvo razširilo daleč prek meja. Vse to pa je bilo nekako »v službi božji« slovenskega *Cecilijanskega društva*, v katerega *odboru* so bila tehtna in pomembna imena slovenske cerkvene glasbe, kot npr. skladatelji Stanko Premrl, pater Hugolin Sattner in Franc Kimovec. Pri tem je bil skladatelj p. H. Sattner (1851–1934) strokovnjak v orglarstvu in zvonarstvu. Zavzet cecilijanec je bil tudi skladatelj, frančiškan, pater Angelik Hribar (1843–1907), ki je komponiral tudi odlične *latinske maše*. Pri tem je bil začetnik (slovenskega) cecilijanstva Anton Foerster (1837–1926). Dal je pobudo za izdajanje *Cerkvenega glasbenika*, ustanovitev *Orglarske šole* in je avtor prve slovenske (opere, operete) *Gorenjski slavček* (1872). Od pisma Papeža Pija X. do drugega vatikanskega koncila (1903–1963) si velja obuditi prav pismo motuproprij, tj. papeško poslanico iz leta 1903, s katero je papež določil, naj cerkvena glasba izraža svetost bogoslužja. Pri tem so igrali pomembno vlogo na področju cerkvene glasbe na Slovenskem skladatelj in zborovodja Vinko Vodopivec (1878–1952), skladatelj Franc Kimovec (1878–1964) ter skladatelj in organist Stanko Premrl ((1880–1965). *Orglarska šola* je še vedno med Celjem, Gorico, Ljubljano in Mariborom vzgajala po eni strani organiste in bodoče glasbenike skladatelje. Tako lahko med »novodobnimi« (vse od drugega vatikanskega koncila do danes; 1963–2012) izpostavimo učenca S. Premrla, organista, skladatelja in učitelja Martina Železnika (1891–1962) ter Korošca Antona Jobsta (1894–1981), ki je vse od leta 1919

deloval v Žireh. Pri tem je največ (slovenskih) *Marijinih pesmi* uglasbil skladatelj Alojzij Mav (1898–1977), skladatelj Matija Tomc (1899–1986) je znan po svojih (7) cerkvenih *kantatah*: *Slovenski božič* (1938), po starih slovenskih božičnih napevih, *Križev pot* (1942) in *Stara pravda* (1956). Skladatelj Ivan Šček (1925–1972) je (prvi) uglasbil novi mašni obred. Skladatelj, zborovodja in pedagog Štefan Mauri (roj. 1931) je najbolj znan po svoji *Slovenski maši Kristusa Odrešenika* (2001; prim. Križnar F. & Mauri Š., *Biti sam, Goriška Mohorjeva družba in Občina Kanal ob Soči, Gorica/Italija – Kanal*, 2011), duhovnik, glasbenik, dirigent in skladatelj Jože Trošt (roj. 1940) pa po pesmi *Za nas si, Jezus se rodil*.

Da s tem še ni konec oz. prelomnice nadaljnega razvoja slovenske in svetovne duhovne glasbe, priča tudi omenjena Škuljeva knjiga, katere funkcija je kar interdisciplinarna: znanstveno-monografska, leksikološka, didaktično-metodična, pedagoška in še kaj bi se našlo v tem obsežnem in bogatem besedilu. To ostaja po eni strani spomenik avtorja duhovni glasbi, obenem pa nas opominja na tehten kontrapunkt preostali, posvetni glasbi – tako doma, na Slovenskem, kot v tujini, na celotnem evropskem in svetovnem glasbenem odru.

